

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Dr. HOUTZAGERS: Door den heer H. Rollman te Bodegraven, van N. N. f. 2.50; van Joh. van Roo te Vlaardingen f. 2.50; door den heer J. Witte van de Polbroek, van enkele vrienden f. 6; door den heer Dane te Rotterdam, een gift van Mev. N. N. f. 1; van N. N. te Nijkerk, een coupon Werk. Schuld, groot f. 2.97.

D. HULLEMANN,
Kootwijk, Penningmeester.

Uit de Perz.

Javaansche maaltijden. De schrijver van de „Javaansche brieven“ in de *Utrechtse Kerk* beschrijft uitvoerig een Javaanschen maaltijd, slamen, dien de Javanen bij verschillende gelegenheden houden. Zulk een slamen houden de Javaansche Christenen bijv. in de zevende maand van de eerste dracht hunner vrouw.

Die slamen, tingkeb, geheeten, wordt algemeen door de Javanen gehouden voor 't welken der dracht. Zending Kremer schreef o. m. van: „Bij het tingkeb, niet zelden onder begeleiding van wajang en gamelang geveerd, ontbrekt het nooit aan een of meer witte kippen. Onontbeerlijk zijn bij de tingkeb zeven piramides gekruide rijst, verder zeven vleeschsoorten en zeventienlei gebak. Alles moet evenveel rondgediend of genomen kunnen worden. Onder de genoodigden is doorgaans een soort teekenaar ca. officio tegenwoordig. Zijn werk is op een jonge gekookte, twee wajangfiguren (Andjasmoro, de cupid der Javanen, en Damar Woelan, hun populaire en gelukkige ridder, die door zijn ongevende dapperheid, het van stal-jongen bracht tot vorst van Modjo-pati), te teekenen.

De teekenaar wordt goed betaald: het afzonderlijke offer aan de geesten — waarvan deze allen de essence genieten — uit een tros edele piang, piang, een bosje uitgeschoone sirihblaren, een klapper, een halve streng garen en een half pak suiker bestaande, is 'mans belooning. De jongheuwden, na een' geheel nacht als wassen-beelden stijf naast elkaar zeten te hebben, worden nu, kicken van den dag naar buiten gebracht, tot midden op het voorst, beiden in hun dagelijkse plumje. Een keten van jonge piangbladeren wordt hun daar om den hals gehangen, zodat de uiteinden bij de schouders neervallen. Den jongen man geeft men een ontbloote kris en kapes in de handen. Van beiden hangen de haren achtereels langs het hoofd. Terwijl het paar in afwachting verkeert, wat familie en vrienden staan te verichten, treedt de doeken vooruit en werpt onverhoeds, een eengestien langwerpig voorwerp, van boven met vier gaten, als een weefpoel, tusschen de keten door naar beneden, waarna de doeken door den man met zijn kris wordt doorgesneden. Daarop gebruikt hij het kapes om de beschilderde klapper in tweeën te houwen. Gevalt het, dat hij te zuiver in tweeën kleeft, dan zal de te verwachten kleine een jongen zijn.

Na deze handeling, neemt de doeken de weefpoel — wij zullen het bamboeje maar zoo noemen — en koestert ze, als ware dit reeds het kindje, in beide armen, zeggende: „so, mijn kleinkind! wat zijt gij schoone!“ Dat doen en spreken allen den doeken (of de doekena) na, verder vele lieve aardige woorden gevende aan het gefingende schepsel. Hierop doen zich de vaders der jongelui gelden. Zij brachten mede een bamboeclinder, gevuld met zuiver water. In een der halve klappers geschept, gieten zij het vocht over de hoofden hunner kinderen uit. Vervolgens gaat het in oplicht naar de rivier. Onderwijl wordt hun de staatsie-pajong, allerdeftigst boven het hoofd gehouden, nagedragen. In den oplicht ontbrekt nooit de selar-majang — een versiering van aan kokasbladribben geregen jonge piangbladeren — en evenmin de petok-bakal, rijst, het onderste nl. uit de kokosnoot, een ei, witte en rode vult, rijstboer met arenreuk gekookt, spaansche peper, specerijen en bloemen. In vijf piangbladen gewoven, wordt de petok-bakal naar vast gebruik op een bamboeraampje gelegd, en zoo bij de badplaats neergezet. Verder komen nog voor: een paar popjes van deg; zij stellen voor man en vrouw samen in een scheepje gezeten. Ook deze worden op bamboeraampjes neergelegd.

Bij de rivier aangekomen, baadt de man stroomop, de vrouw stroomafwaarts. Het baden afgeloopen, dan worden er betere kleren aangetrokken, de aangevonden moeder verwisselt nu, als ze het heeft, eveneens van kleding. Ten laatste vult zij een goudmadr doorweven slendang om borst en lenden. Zoo gekleed, worden de jongelui gepoederd en met bloemen versierd en aanvaardt men den terugtocht. Het offer liet men achter en de beide klapperheften heeft men de rivier laten afdrijven. Thuis gekomen moeten de jongheuwden voor een pot gevuld met zoete roetjak gaan zitten. Het is hun privilege dien opzet te mogen verkoopen. Vader en moeder, broeders en zusters, neven en nichten, benevens andere familieleden zijn de koopers. En hiermede is dit saansgeestige gebruik afgevoerd. Zie mededeeling van w. het Ned. zendingen-archief. O. h. mijn waarde, nu bier een ietwat welgesteld Javanen het tingkeb. De Christenen onderhouden ook altoos deze slamen, die hierop neerkomt, dat zij een maaltijd aanrichten van de bovengenoemde gebruikelijke spijzen. Als zij om het maal geschaard zijn, zegt de oudste: „broeders laten we dit lekkere eten gebruiken, om daarmede dank te brengen aan den Heere God, omdat de vrouw, die zwanger is, nu tot de zevende maand welvarend was, mogen voort de moeder en het kind, dat geboren zal worden, welvaren. Daarna doet een van hen het volgende gebed uit het u bekende formulier: „O hemeliche vader, wij en al de broeders hier brengen u onzen dank, wij wij ontvangen zullen allerlei spijzen, voortbrengende des velds tot ons voedsel, moge Gij er uwen zegen over schenken, opdat het tot versterking van ons lichaam, onze ziel en geest zij. Amen.“

Er zijn Christenen, die het bij het houden van die maaltijd laten, maar er zijn er ook, die alles doen naar de Javaansche adat, die ik u hierboven beschreef. En dat niet alleen bij deze maar ook bij andere slamen bij verschillende omstandigheden. Er zijn er, die de offers natten, maar er zijn er ook, die ze brengen evenals de andere Javanen, doch zij hebben er, zeggen zij, niet de bedoeling mee om de brakula te dienen zoals de andere Javanen. Zij zeggen: „adattipone tjang djiwa sadaja masi diponahambah, al de van ons bestaande gebruiken der Javanen moeten onderhouden worden. Gij weet, ik schreef u reeds in mijn brief van 15 Oct. '97 van deze beschouwing der Christenen en gaf u als reden op, dat zij niet in conflict willen komen met hun desgenooten.“

Vraagt gij hun, die nog al die adat onderhouden: „maar voel gij niet, dat gij met het brengen van die verschillende offers toch feitelijk de afgoden diens“, dan geven zij U ten antwoord: „wij leggen wel die offers, maar doen het zonder haten.“ Met dat woord hatoren bedoelen zij, hetgeen de gastheer, die de slamen geeft, tot de gasten spreekt. Hij zegt ongeveer het volgende (natuurlijk gewijzigd naar het doel van de slamen): „gij oude eerwaardigen, en gij alle mijne broeders, oud en jongen, ik heb U allen genoodigd hier mee aan te zitten, opdat gij allen getuigen van mijn offeranden zoudt zijn, ik zoek het welzijn van mijn kind (of van mijn vrouw, of van mijzelf enz.) want het weeten, de essentie, van deze rijst (en met hem het met name de verschillende toebedeeld spijzen) breng ik hier offer aan den beschermgeest van de desa (bahloeksa-dera) en aan den geest van den ontginner van de desa (tjakal-bakal-dera). Ik neem nu slechts die twee geesten, doch naar de onderscheidene doeleinden van de slamen's worden er nog wel verschillende meer genoemd. „Ik vraag“, zoo gaat hij verder met zijn hatoren voort, „die allen om hun zegen en de belijde-

kracht, die van hen uitgaat, opdat zij dag en nacht waken mogen over ons.“

De gasten spreken daarop een luid: „shing-pa-jia wij. Daarna doet de kaun het gebed om heil (donga slamet) in het Arabisch onder het branden van wierook en de offers worden dan op de bepaalde plaatsen neergelegd.

Zie mijn waarde, nu weet gij, wat die hatoren is, en verstaat gij dus wat het zeggen wil, als er Javaansche Christenen hier zijn, die U vertellen, dat zij de slamen wil houden, gebeden naar de Javaansche wijze, maar zonder hatoren en Arabisch gebed, zoals de Javanen gewoon zijn. Gij kunt U nu ook wel voorstellen, hoe zij de andere slamen's houden, die ik U niet alle uitvoerig kan beschrijven en die toch in hoofdzaak op hetzelfde neerkomen. Vooral de slamen's, die met den rijst-boew in verband staan, worden algemeen gehouden. Dat kunt gij ook verstaan uit het volgende bericht van zending Horstman in de „Heidenboeken van September, October 1896.“ Zoals u bekend is, worden door de heidensche bergbewoners bij rijst-planting en oogst, en andere gelegenheden slamen's gehouden. Dergelijke slamen's werden vroeger ook in Derna gehouden. De dorpspriester prevelt bij zoo'n gelegenheid een gebed en president de samenkomst tot verheerlijking van Sri, Sri of Laksmi de vrouw van Visnnoe. De samenkomsten zijn in Derna gebleven en worden ter zijde bevestigten huize van een der bewoners gehouden, zoo nu, toen ik ter plaatse was, bij Abdolach's buurman, die van de aanvankelijk geogste rijst zoveel had laten koken als noodig was om voor een 10-tal buuren een maal te bereiden en enige lekkernijen te maken.

Toen de rijst voorgezet was, sprak A. het volgende: „Mijne broeders, mannen en vrouwen hier tegenwoordig. Wij zijn bij elkander geopenen door onzen broeder, den vader van dit huis, om gemeenschappelijk met hem dit maal te houden, dat hij heeft toebedeeld met het doel om gezamenlijk God den Heere te danken voor de zegeningen hem in den nog te veld staande rijst te hebben gegeven. Gij bescherming af te bidden, opdat het gewas zonder schade kunnen gesneden en binnengebracht worden.“

Stemt gij in met dit doel van ons samenrij? Gezamenlijk antwoord: „Ja. Welnu laat ons dan den Heere loven. Hierop ging Abdolach voor in hartelijke dankzegging en gebed. Gij kunt uit dit verhaal van iemand, die allerminst veracht kan worden de zaken gunstiger voor te stellen dan ze zijn, duidelijk verstaan, hoe Sadrach op zijn wijze de Javaansche adat heeft gekerstend. Want wel stelt Horstman het voor, alsof deze wijze van de slamen's te houden een vrucht is van den arbeid van den zending in Pekalongan, en van zijn helpers, doch lang voor er een zending in Pekalongan was, hielden de Christenen daar al ood de slamen. Als gij Abdolach vraagt, hoe zij er toe kwamen, zult gij ten antwoord krijgen: „khalil Sadrach heeft ons geleerd de Javaansche adat te blijven onderhouden, maar hij heeft de hatoren veranderd en ons het gebed gegeven, dat wij er bij uit spreken kan en verboden er den kaun bij te halen om een Arabisch gebed te doen. Vraag wie gij wilt onder de Christenen, die alsoo de slamen's houden, en gij zult immer ten antwoord krijgen: „spoelika pranatani paa Karangdjas, dat is een regeling van Karangdjas.“

Een mijn waarde, hebt gij wel goed gelet op die woorden van Horstman: „De samenkomsten zijn in Derna gebleven. Zie die bevestiging, wat ik U al herhaaldelijk schreef, dat de Christenen al de eens gebruikelijke slamen's vasthouden. En zoo is het niet alleen met de slamen's, maar ook wel met andere religieuze gebruiken. Hoewel verrewer het grootste deel der Javanen niet veel van den Islam weet en zij zich volgens Mr. L. W. C. van den Berg, kenmerken door het verwaarloosen hunner godsdienstplichten (nl. de Islamische godsdienstplichten) even als zij stipt na de bepaling van den Islam omrent het slachten van besten.“

Genoemde schrijver zegt in zijn boek: „De begunsel van het Mohammedaansche rechts bijz. 26: „Het vleesch van dieren door heidenden geslacht mag niet door de Moslimen gegeten worden, wel dat geslacht door joden of Christenen, mits het slachten op Mohammedaansche wijze geschied zij en mits bij die gelegenheid de woorden „In naam van Allah's zijn uitgesproken.“

Met het slachten op Mohammedaansche wijze bedoelt de schrijver, dat zij er de aangewezen persoon bij zullen halen, die het dier op de vereischte manier doodt.

De Javanen zal geen best slachten, terwijl een kip, een haas of een rund of hij haalt er den kaun bij, die het op de Mohammedaansche wijze slacht en er de Arabische woorden, die beduiden: in naam van Allah, bij uit sprekt.

Wat doen nu de Christenen? Den kaun roepen zij er niet bij, ook niet hun inam, die in vele opzichten in de plaats van den kaun is getreden.

De Christenen hebben zelf een formule en soort gebed, dat zij bij het slachten van een dier uit spreken. Het komt in het u reeds bekende formulierboek voor onder het opschrift: „Gebed voor het slachten van besten onder het uitspreken van een bede.“

De inhoud komt ongeveer hier neer: Ik heb het voornemen een best te slachten, dat rein is, onder het uitspreken van een gebed, het ontbloote mes snijdt de slagader door en de strot, dat de stank wegga en de smaak blijft, *ker naar uw Amel, om te zijn onder en te samen met het vel en de vleesch, en de beenderen en het bloed, inderdaad de krachtigste bestanddeelen er van (van het dier) smaken werkelijk lekker, o Allah gij Allah amen.*

Ter verduidelijking van de door mij onderstreepte woorden zij u medegedeeld, dat een Javanen zegt: als een best geslacht en door den mensch gegeten wordt, keert hij terug (letterlijk: vaart hij op) naar zijn hemel.

Hij bedoelt met dien hemel het lichaam van den mensch, waarlo de krachtigste bestanddeelen van het dier worden opgenomen.

Een andere gewoonte der Javanen is, om, als zij zich een put (vooral een put op het veld) gaan baden, een soort gebed of beweringsformule uit te spreken ter afwending van ziekte of een of ander kwaad, dat hem daar zou kunnen treffen. Zij meenen namelijk dat bij zoo'n put een of andere boose geest (demit) verblijft houdt, er over waakt, zegen zij. Nu spreken zij die formule (rapal) uit, opdat die geest voor een tijd weg zal gaan. „Want als ik die rapal niet uitspreek“ zegt een Javanen, „en ik met dien demit in aanraking kom, dan word ik door hem getroffen. Dat getroffen worden drukt gij uit met het Javanisch woord „dekan bet“ en het Woordenboek geeft daarvan deze vertaling: „een toeval krijgen of plotseling ongesteld of ziek worden, wat aan de werking van een boosen geest wordt toegeschreven.“

Nu vindt gij in het meermalen genoemde formulierboek ook een rapal voor hen, die gaan baden.

De bestaat bijna geheel uit Arabische woorden. Er zijn Christenen, die nog heden ten dage de rapal opgeven, als zij gaan baden bij zoo'n put, maar er zijn er ook verscheidenen, die het niet meer doen en die ook het gebed bij het slachten niet meer opgeven.

Ook komt het nog wel voor, dat voorgangers of oude lieden onder de Christenen zieken behandelen met een van Sadrach geleerd formule, een soort gebed. Gij weet toch, dat tot op heden de miljoenen Javanen zoo goed als geheel verstoken zijn van geneeskundige hulp vanwege het Gouvernement verstrekt door middel van Europeesche of Javaansche geneesheeren. De enkele dokters djiwa, die hier en daar in de hoofdplaats zijn, hebben voor een deel hun handen vol met de visitatie en behandeling in een Gouvernements ziekenhuis van de Javaansche heeren. Doch tot gratis behandeling van de bevolking (uitgenomen epidemien van cholera en dergelijke) zijn ze niet verplicht. De kleine man komt er dus niet toe om de hulp van die door het Gouvernement opgedeelde Javaansche geneesheeren in te roepen, want hij kan ze niet betalen. Als een Javanen ziek is, gaat hij naar een doekoen. Een van de geneeskunde niets weet en voornamelijk werkt met allerlei rapal's en formule's, met

bespuwen of blaasjen, het doen drinken van naar ons idee soms heel veele „medicijnen“ vaak vrata, het insmeeren met allerlei mengsel van kruiden enz. enz.

De Christenen moeten van die doekoen's niet veel meer hebben en die doekoen's ook niet van men. Zoo is het dikwijls voor de Christenvrouwen hoogst moeilijk om hulp te krijgen bij de bevaling. Want de vrouwelijke doekoen's willen haar niet helpen, omdat de Christenen wel weigeren de daarbij gebruikelijke offerande te brengen. Een of andere oude vrouw onder de Christenen wordt dan als van zelf aangewezen tot Christen-doekoen. En zoo nu ook treedt de voorganger of een of andere khalil, een oud man, wel als doekoen onder de Christenen op. Hij sprekt dan een ietwat gekerstend rapal uit, bespuift of beblaast ook wel de patiënt en geeft „medicijnen“ die niet veel verschillen van die van de doekoen's en even veel of even weinig helpen.

Voorts zij u nog gemeld, dat als er hier of daar in een desa een rijstveld is, dat bekend staat als aangkers, door boose geesten bewoond, die den bewerker met ziekte of dood treffen kunnen, welke sawah meestal overhuurd blijft, de Christen-Javanen vaak den moed heeft om die sawah te huren. Hij zal dan, vóór hij zijn rijstveld bewerken gaat, op raad van Sadrach, zich afzonderen in zijn huis, of ook wel op het bewuste veld, dat angker is, om den zegen Gods af te smeeken en den Heere Jesus aan te roepen, dat hij alle boose geesten moge verwijderen, opdat hem niets overkome.

En ook zij u gemeld, dat het algemeen de gewoonte der Christenen is om vóór zij gaan eten een kort gebed te doen, dat ik u hier boven mededeelde: O hemeliche Vader enz. en met het eten te danken, vaak met Onze Vader.

Het Woord Gods lezen bij het eten is geen gebruik, trouwens een heel klein procent kan lezen, en dat vaak nog maar zeer gebrekkig. Dikwijls is maar een klein gedeelte van de Bijbel bekend. Toch gebeurt het vaak, dat in zoo'n gemeente de personen, die in de nabijheid van den inam wonen, des avonds ten zijnen konen en door hem een gedeelte uit de schrift hooren lezen, waarna hij voortgaat in gebed. Die inam, of anders de vader leert de kinderen al spoedig bidden, d. w. z. het Onze Vader opgeven, of dat gebed voor het eten. Ook leeren zij, als ze wat groter worden de andere u thans bekende gebeden en formules als ook de Tien Geboden en de Twaalf Artikelen des Geloofs. En er zijn vaders, die na den vermoedigen arbeid van den dag, des avonds bij een heel klein klapje jongen op een een primitieve manier natuurlijk, het heil leeren, opdat zij later zelf de kitab (het boek, de Bijbel) zouden kunnen lezen.

Buitenland.

Frankrijk. Neemt in Amerika het Roomsche element toe? Dr. Kuypert in Amerika.

De heer Brunetiere, die in de *Revue des deux mondes* voor een drietal jaren een artikel schreef over het bankroet der wetenschap, die daarna deed uitkomen, dat hij de kerk van Rome hoog schat, omdat zij bij het bankroet van de wijselende meeningen, op het terrein der wetenschap, een pijler der vastigheid zijn kan, is nu in hetzelfde bekende tijdschrift voor den dag gekomen met een studie over de ontwikkeling van de Roomsche kerk in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika in de laatste eeuw.

Hoe is het mogelijk, dat zij, die voor 25 jaren, iets meer dan één honderdste van de bevolking uitmaakten, 30 à 40,000 inwoners op 3,000,000 zielen, nu gekomen zijn tot een zevende, 9 à 10 miljoen op een zielental van 65 miljoen.

In 1789 was er in de Vereenigde Staten nog maar één Roomsche bisschop, op het oogenblik telt men er 88; toen waren er slechts 30 priesters, er zijn er nu 8000; toen waren er 10 kerken, er zijn er nu 6000.

Op de tegenwerping, dat de landverhuizers, die in de Vereenigde Staten een tweede vaderland zochten, voor het meereendeel Roomschen waren, zodat wanneer allen die als Roomschen in de nieuwe wereld kwamen, Roomsche gebleven waren, de Roomschen aldaar een getalsterkte van 25 miljoen zouden hebben, antwoordt Brunetiere, dat in een 20-tal jaren 2,400,000 emigranten van Roomschen oorsprong waren en circa 2,235,000 van Protestantschen huize. Waarheid schijnt het te zijn, dat als men een 50 à 60 jaren teruggaat, de verhouding voor de Roomschen wat gunstiger is. Maar volgens de cijfers van Brunetiere waren er in 1870 in de Vereenigde Staten 6 miljoen Roomschen, terwijl er van 1773 tot 1870, door het annexeren van Louisiana, de Mexicaansche provincien en door emigratie in de Unie 6 miljoen Roomschen zijn gekomen. Volgens de opgave van Brunetiere zijn er sedert 1870 3 miljoen Roomschen in de Vereenigde Staten gekomen, zodat de 9 miljoen die er thans zijn, bewijzen, dat de Roomsche kerk in Noord-Amerika zoveel zielen verloren heeft, als er in den loop van een eeuw kinderen geboren zijn in Roomsche gezinnen. Er blijkt uit dat de Roomsche kerk in de Vereenigde Staten niet tuit.

Dit verhindert De Brunetiere niet om te spreken van een wonderdadige providentieele vermeerdering van de Roomsche bevolking in de Vereenigde Staten!

Hij tracht die wonderdadige toename te verklaren uit de overeenstemming van de Roomsche kerk met den geest van het Amerikaansche volk. Wanneer men eenmaal de noodzakelijkheid van een soevereine autoriteit, die gevestigd en erkend is, aanneemt, moet een volk, dat vóór alles prestatie is, er toe komen, aan die middelen den voorkeur te geven, die dat gezag op de kortste en anielste manier uitoefenen. De Amerikanen willen spoedig weten wat zij gelooven moeten. Ook geeft de Roomsche kerk den in drink van macht, en dit is naar het hart van de Amerikanen, die van machtsvertoon houden. Het verbod van echtscheiding in een land waar de misbruken van de echtscheiding meer dan elders in het gebruik springen, werkt ook daartoe mede. Ook is Brunetiere van oordeel dat de apologeten of verdedigers van de Roomsche kerk in Amerika grooten invloed uitoefenen.

Wij houden het er voor, dat de heer Brunetiere den geest van het Amerikaansche volk volstrekt niet kent.

Immers die geest is niet voor centralisatie maar voor decentralisatie. De geest van den Amerikaan gaat praktisch zijn, maar er vloeit te veel Gereformeerd bloed door zijn aderen om gemakkelijk aan te nemen dat 's menschen geestelijke belangen in orde kunnen gebracht worden door tusschenkomst van den priester. In Amerika leeft de overtuiging dat de religie eene persoonlijke zaak is, en juist dit sterk individueel is in zeker opzicht een schaduwrijke, die de openbaring van de kerk als het lichaam des Heeren wel in den weg staat.

Ook moet men niet uit het oog verliezen, dat de Roomsche kerk in de Vereenigde Staten heel iets anders is als die van de oude wereld. De paus moet heel wat politiek gebruiken om de Amerikaansche bisschoppen onder zijn herderstaf te houden. Ook de Roomsche Amerikanen

laet zich veel voorstaan op zijn vrijheid en onafhankelijkheid, zodat de nieuwe wereld aan het Vaticaan al heel wat hoofdbrekens gekost heeft. Zoo nu en dan hoort men dan ook van Roomsche priesters, die het juk der pauselijke hiërarchie atwerpen en die door een groot deel hunner gemeente gesteund worden.

Dit alles in aanmerking genomen verwondert het ons niet, dat Dr. Kuypert's optreden in de Vereenigde Staten met zoveel geestdrift is begroet. Wij vonden nu weder een verslag in de *Hope* omtrent zijn verblijf in Cleveland. Wij laten het hier volgen tot bewijs van hetgeen we hierboven schreven:

„In den avond van 15 Nov. trad Dr. Kuypert ook op in Cleveland in de Old Stone Church (Presbyteriaansch) aan de Square. Een Comité bestaande uit twee Amerikaansche en drie Holl. predikanten, spaarde geen moeite of kosten om den gevierden Hollander een goede ontvangst voor te bereiden. De Chairman hiervan, Prof. Hulbert, heeft een ijer en toewijding aan den dag gelegd, die ons deed vragen of er geen Hollandsch bloed ook in zijne aderen vloeide. De dagbladen werden van tijd tot tijd voorzien van bijzonderheden aangaande den te verwachten spreker; 1500 keuring uitgevoerde programma's met kostbare photographuren van Dr. K. werden gedrukt en per post verspreid; een prachtige Hollandsche vlag 9 x 15 voet groot werd speciaal vervaardigd en naast de Amerikaansche geplaatst; en een ieder rekende het zich een voorrecht iets met deze gelegenheid te doen te hebben.“

Bij een vluchtig bezoek aan de kerk verzekerde Dr. K. ons dat het lokaal ongeveer half gevuld zou worden, omdat, naar zijne onderverinding, Amerikanen niet dan met moeite naar zulk een lecture als afgekondigd was, te bewegen zijn. Hoe groot was zijne verwondering en genoegen toen een gehoor van 1000 personen (waarvan de helft Hollanders waren) de kerk tot de laatste plaats bezet had, en bovendien nog stoelen ingebracht moesten worden.

Rev. S. Hogenboom opende de vergadering met gebed. President C. F. Thwing, D.D. LL. D., van de Western Reserve University alhier, die met groot genoegen het voorzitterschap der vergadering op zich genomen had, en zich voor twee-deel den onkosten verantwoordelijk gesteld had, stelde den spreker voor in woorden die het Neerlandisch bloed sneller deed vloeien.

Daarna trad Dr. Kuypert op. Eerst richtte hij op uitdrukkelijk verzoek der Amerikanen, eenige woorden in 't Hollandsch tot zijn stamgenooten, en leerde daarin 't Engelsch met kracht en klem over: „De Politieke Beginselen van het Calvinisme.“ Niettegenstaande deze lezing duurde, „vaste spijze“ was en anderhalf uur duurde, werd het geduld der toehoorders op de proef gesteld en de orde uitnemend bewaard. Daarna sprak Rev. Dr. Sutphen, leeraar der Tweede Presbyteriaansche kerk een kort woord in 't Engelsch, en alhoewel hij zich een Dutchman noemde van 250 jaren oud, bleek hij dit degelijke element in zijn levensbestaan beter bewaard te hebben, dan menigen die, ja, in Nederland geboren is. De Van den Heuvel bracht in gepaste bewoordingen in 't Hollandsch aan Dr. Kuypert den dank der vergadering en na zingen besloot Dr. H. E. Dosker de samenkomst. Honderden kwamen toen nog naar voren om den geachten spreker de hand te drukken.

Onze stedelijke dagbladen hebben Dr. K. „interviewed“ en omslachtig zijne beschouwing over den Spaanschen oorlog, de Philippijnen, Europeasche politiek, het Germaniseeren van Amerika, enz., medegedeeld. Het was noodig dat Dr. Kuypert buiten Nederland meer bekend werd. Cleveland deed haar deel, en wij schamen ons niet met onzen Dutchman voor den dag te komen. Zijn verschijning deed een ieder ontzag voor hem gevoelen.“

Oostenrijk. De kerkelijke beweging in Oostenrijk.

Omtrent de kerkelijke beweging in Oostenrijk wordt het volgende uit Bohemen aan een Duitsch blad geschreven:

„De beweging heeft nationale en godsdienstige oorzaken; de leerstellingen der Roomsche kerk van de laatste eeuwen, het daarin genemde bijgeloof, de vernietiging der religie enz., hebben velen tot de erkenning gebracht, dat deze dingen niet het hiërarchisch streven der Roomsche kerk om over den staat te heerschen, niets met waar Christendom uitstaande heeft. Zij die deze overtuiging verkregen, zullen tot het protestantisme overgaan wanneer zij daartoe een stoot ontvangen, en deze stoot wordt gegeven door de doorgaande houding der Oostenrijksche regering, welke aan de Deutsche elementen vijandig is. De Slaven (Czechen en Polen) en adellijken hebben zich verbonden om het Deutsche element te verdringen. Wel hebben de vooruitstrevend Jong-Czechen tegen het verbod met de clericalen; maar het komt er op aan om den gemeenschappelijke Duitschen erfvijand te bestrijden, terug te dringen, alles Slavisch te maken, aan te sturen op de autonomie der Boheemische-Czechische landen; daarom strijdt men gaarne aan de zijde van de anders niet geliefde Ultramontanen. Dat het slavendom en het Clericalisme zóó tot uitbreiding hunner macht konden komen is de schuld mede van de vroeger aan het roer zijnde Deutsche liberale partij. De verdienste der radicale Duitsch nationale partij, die tot nadeel van de liberalen steeds meer veld wint, bestaat hierin, dat zij het regime waar tegen men zich verzet, door oppositie en obstructie het leven zuur maakt. Deze partij heft ook de lens aan „los van Rome.“ Men wil in plaats van propaganda makende Czechische priesters in Duitsch Boheme Duitschers; men wil dat de godsdienst oefeningen zullen gehouden worden in de taal des volks, een godsdienstgenootschap zonder papen-heerschappij in den geest der waarheid en des Evangelies. Hoe ver is nu die beweging gekomen? Er hebben feitelijk vergaderingen van Duitsche partigenooten in Teplicz plaats gevonden en er volgen anderen.“

Over de daar genomen besluiten moet voorshands gezegd worden. Alleen mag gezegd, dat de beweging op verblijdende wijze het Lutherische protestantisme ten goede komt; in de Alpenlanden ten deele ook het oud-Catholicisme. Wij zullen niet al te groote verwachtingen koesteren op de overgangen in massa van vele duizenden; doch het is niet te voorzien, hoe de toekomst zal wanneer de steen eenmaal aan het rollen komt.“

Wij voor ons houden het er voor, dat er uit deze beweging geen geestelijke winst voor het Protestantisme zal te voorschijn komen. Waar men eene kerk zoekt afbreuk te doen om een staatkundig of nationaal doel te bereiken, daar ontbreekt de geestelijke kracht om een zuiverden openbaring van de kerk des Heeren in het leven te roepen.

Gemengd nieuws.

De Moravische broeders tellen in Boheme, hun bakermat, slechts 552 leden, die tot twee kerken behoreen. Zij trachten in den laatste tijd dit getal uit te breiden, doch ondervinden daarbij heel wat tegenstand van de zijde der overheid. Het is bijvoorbeeld aan bisschopporteurs verboden ook maar het kleinste tractaatje direct aan de menschen te verkoopen. Willen zij bijbels of godsdienstige lectuur onder de menschen brengen, dan moet dit geschieden door bemiddeling van een boekhandelaar. Aan een man werd een boete opgelegd, omdat hij... een Nieuw Testament aan een buurman geleend had.

Te Napels zijn de vrije scholen, van Protestanten uitgaande, door de overheid gelijk gesteld met zulken die door de overheid onderhouden worden. Het bewijs dat men de lessen aan een Evangelische school gevolgd heeft, geeft voor de overheid dezelfde rechten als dat wat uitgeroerd wordt bij het afoopen van den cursus aan de openbare scholen.

Tegen het rooken. De vereenigde Presbyteriaansche Synode in Amerika heeft in hare vergadering van 25 Mei-1 Juni besloten, een driedielig voorstel aan het oordeel van de Presbyteries of kerkeraden te onderwerpen. Die luidt aldus:

1. Het gebruik van tabak is zondig en daarom onbestaanbaar met de Christelijke belijdenis. (1)
2. Omdat het gebruik van tabak bijzonder aanstootelijk is in ambdragers der kerk, zal niemand geordend worden tot het ambt van ouderling of diaken, die niet beloven wil zich te zullen onthouden van het gebruik van tabak.

3. Geen student in de Theologie zal toegelaten worden te prediken, en geen toegelaten zal geordend worden, tenzij hij belooft, zich te zullen onthouden van het gebruik van tabak.

Nu is in de vereenigde Presbyteriaansche kerk van Noord-Amerika dit driedielig voorstel wel nog niet aangenomen, maar het reikt toch dat een synode een dergelijk voorstel aan de kerkeraden zendt. Genoemde Synode schijnt in de laatste jaren zeer tegen het rooken gekant te zijn. Reeds in '88 en in '90 had die vergadering zijn uitgesproken tegen het gebruik van tabak in elken vorm.

Het is treurig wanneer men weet dat in dezelfde gemeenschap vrijmetselaars worden toegelaten en men de rookers zoekt uit te drijven. Over het algemeen kan men opmerken dat de leer in vele Presbyteriaansche kerken aan het verlaten is, doch daartegen wordt zeer flauw gerespondeerd. Men maakt gebed op gebed en op regel in zaken waarin de schrift den menschen vrijheid geeft, maar dat de grondstukken der Gereformeerde leer worden ondermijnd en gloedoch schijnt geen bezorgdheid te wekken. Een Assese van kleingestien aard schijnt de godsdienstige menschen, helaas niet alleen in N-Amerika, meer te bekoren, dan de overlegging van de verborgenheden des geloofs. De mug uitzigen en den kermel doorzwelen!

In Engeland gaat men naar wij vroeger, hetzelfde spel spelen. De vraag wordt daar besproken of een predikant wel rooken mag. En dit in een tijd waarin zooveel ernstige vraagstukken aan de orde zijn!

De heer Stead deelt in zijn *Review of Reviews* mede hoe de groote staatsman Gladstone, in de laatste maanden van zijn lijden, zeer verheugd werd, door de mededeeling, dat zijn kleindochter, een schoon meisje van twintig jaar, haar voornemen had te kennen gegeven om zich aan de zaak der zending te wijden. De stervende staatsman verheugde zich in de gedachte, dat zijn kleindochter het goede deel had gekozen. Niets was voor den grooten ouderman grooier, dan te leven voor de prediking van Christus en dien gekruisigd. In zijn laatste dagen kwam hij altijd met triumerende vreugde daarop terug.

Men maakt in Engeland voorbereidselen voor een groote demonstratie tegen de romaniseerende richting in de Anglicanische kerk. Daarvan zullen zooveel leden der Anglicanische kerk deelnemen, als leden van de Nonconformistische of vrije kerken. Men beweert, dat door de oppositie tegen het Roomsche streven van zooveel de prediking van velen meer dringend, meer op den man af is geworden. Wanneer men nu maar niet van Seylla op Charybdis valt, door van onschrijflijke objectiviteit te vervallen tot even onschrijflijke subjectiviteit. Dat Nonconformisten gaan betogen tegen het romaniseerend streven van Anglicanen, is zeker niet af te keuren; indien zij daarbij blijven op het terrein van de politiek. Uit een politiek oogpunt is het gansch verkeerd, dat een kerk die leeft van den Staat, met de wetten van den Staat den spot drijft. Daarop wijzende, nemen de Nonconformisten een sterk standpunt in.

Een levantensteken? Er zijn van 14-16 November conferentien van Orthodoxe protestanten van de Midt te Mazarin in Frankrijk vergaderd geweest. Op het agendum van 15 November stond geschreven: „Voorlezing en bespreking van het refract van den predikant Gastien van Alençon, over het veld van werp: „De doop, volgens Calvin.“ Om critiek uit te brengen over dit refract was de hoogleraar Maury van Montauban aangewezen. Zou men in Frankrijk waarlijk gaan beginnen met het bestuderen der leer van Calvin? Zou men weer gaan vragen naar de oude, beproefde, helaas verlaten paden? Wij hopen het. Zoo nu en dan zijn er van die teekenen welke doen verwachten dat er in Frankrijk een begin is van het laten varen van de vernietigings theologieën. Maar telkens bleek het dat die vernietigings theologieën waren als die van een vroeg opkomende dauw. Ze waren als een wolk van hemels hand, dat een overvloedigen regen, na zooveel dorheid en droogte, voorspelt.

De *Christen Français* deelt een brief mede van den abt Claveau, pastoor van de gemeente Poë, in de diocese van Tours, waarin hij aan zijn bisschop mededeelt, dat hij de Roomsche kerk heeft verlaten. De aanleiding tot deren stap is geweest, dat hij beschuldigd werd van ketterische gevoelens. Laat ons hopen dat de overgang van den abt Claveau een aanwinst voor het protestantisme zijn zal. De pastours die de Roomsche kerk verlaten, willen weten sedert eenige maanden waarheen zij zich kunnen begeven. Er is, gelijk wij reeds mededeelden, voor hem een tehuis gesticht, waar zij voorloopig een onderdak hebben.

De heer Frank Thomas, agent van de vereeniging voor Evangelisatie van Genève, die een goeden naam heeft en als prediker en als conferentier in de Fransche protestantische wereld, heeft zijn ambt van hulp-prediker bij de nationale kerk van Genève nedergelegd. De redenen die hem tot dien stap leidden zijn: Hij wilde om het Evangelie te verkondigen, meer de vrije hand hebben, en de abnormale toestand van de nationale kerk van Genève. Als men weet dat men lid is der kerk, enkel en alleen door geboorte en dat het verkiezen van predikanten en plaats heeft door stengerechtigde leden, ook al openbaren zij zich als vijanden van den Christus, dan kan men het begrijpen, dat de heer Thomas de nationale kerk niet langer wilde dienen.

Of hij echter tot de vrije kerk van Genève is overgegaan, weten wij niet.

De Franche roman en tooneelchrijvers gaan onderwerpen behandelen ontleend aan den worstelstrijd voor de reformatie. Victorine Sardon gaf in zijn „Patrie“ een roman waarin de strijd voor de reformatie in Zuid-Nederland geteekend wordt. De heer Pierre Loti stelde een drama op waarin de lotgevallen van een Gereformeerd gezin worden